



ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΥΠΑΤΟΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΚΟΙΝΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Βρυξέλλες, 10.6.2020
JOIN(2020) 8 final

**ΚΟΙΝΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

**Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για την COVID-19 - Αγώνας για τη σωστή
παρουσίαση των γεγονότων**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πανδημία COVID-19 (πανδημία του «κορονοϊού») συνοδεύτηκε από μια πρωτόγνωρη «πανδημία παραπληροφόρησης»¹. Ο καταγιγιστικός ρυθμός των πληροφοριών σχετικά με τον ιό², που συχνά είναι ψευδείς ή ανακριβείς και διασπείρονται γρήγορα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, μπορεί —σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ)— να προκαλέσει σύγχυση και δυσπιστία, καθώς και να υπονομεύσει την αποτελεσματική αντιμετώπιση στον τομέα της δημόσιας υγείας.

Αυτή η «πανδημία παραπληροφόρησης» εκμεταλλεύεται τις πιο βασικές ανθρώπινες ανησυχίες. Ο κοινωνικός περιορισμός έχει αναγκάσει εκατομμύρια ανθρώπους να παραμείνουν στα σπίτια τους, γεγονός που αυξάνει τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, μεταξύ άλλων ως μέσου πρόσβασης στην πληροφόρηση, ενώ οι διαδικτυακές πλατφόρμες, οι ελεγκτές γεγονότων και οι χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αναφέρουν εκατομμύρια ψευδείς ή παραπλανητικές αναρτήσεις³. Με δεδομένο τον καινοφανή χαρακτήρα του ιού, η διασπορά ψευδών ή παραπλανητικών αφηγημάτων βρήκε πρόσφορο έδαφος εξαιτίας των γνωστικών κενών.

Με βάση το σχέδιο δράσης κατά της παραπληροφόρησης⁴, η κατάσταση αυτή απαιτεί πιο συντονισμένη δράση, σύμφωνα με τις δημοκρατικές μας αξίες, για την αντιμετώπιση των κινδύνων για τις ανοικτές κοινωνίες. Οι κοινές αξίες και οι δημοκρατικοί θεσμοί μας, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας της έκφρασης και των ελεύθερων και πολυφωνικών μέσων επικοινωνίας, αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους για την ανθεκτικότητα των κοινωνιών μας απέναντι στις προκλήσεις της πανδημίας COVID-19.

Ως απόκριση στην έκκληση που απηύθυναν τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου⁵ και οι υπουργοί Εξωτερικών της ΕΕ⁶, καθώς και στις ανησυχίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η παρούσα κοινή ανακοίνωση επικεντρώνεται στην άμεση αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης γύρω από την πανδημία του κορονοϊού, εξετάζοντας τις ενέργειες

¹ Ο όρος έχει χρησιμοποιηθεί και περιγραφεί από τον ΠΟΥ: «οι πανδημίες παραπληροφόρησης είναι υπερβολικές ποσότητες πληροφοριών σχετικά με ένα πρόβλημα, οι οποίες δυσχεραίνουν την εξεύρεση λύσης. Μπορεί να πρόκειται για διάδοση εσφαλμένης πληροφόρησης, παραπληροφόρησης και φημών κατά τη διάρκεια κατάστασης έκτακτης ανάγκης στον τομέα της υγείας. Οι πανδημίες παραπληροφόρησης μπορούν να παρεμποδίσουν την αποτελεσματική απόκριση του τομέα της δημόσιας υγείας και να προκαλέσουν σύγχυση και δυσπιστία μεταξύ των πολιτών»: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200305-sitrep-45-covid-19.pdf?sfvrsn=ed2ba78b_4

² Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, παρακολουθώντας καθημερινά τα μέσα επικοινωνίας, εντοπίζει εκατοντάδες χιλιάδες άρθρα σχετικά με την COVID-19 (https://ec.europa.eu/jrc/en/covid-19-media-surveillance?solsort=ds_created%20desc) και εκατομμύρια αναφορές στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης παγκοσμίως.

³ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/corona_fighting_disinformation.pdf

⁴ JOIN(2018) 36 final της 5ης Δεκεμβρίου 2018.

⁵ Στις 26 Μαρτίου 2020 τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ενέκριναν κοινή δήλωση με την οποία δεσμεύτηκαν να καταπολεμήσουν αποφασιστικά την παραπληροφόρηση με διαφανή, έγκαιρη και τεκμηριωμένη επικοινωνία σχετικά με τις ενέργειές τους και να ενισχύσουν την ανθεκτικότητα των κοινωνιών τους. Η Επιτροπή και ο Υπάτος Εκπρόσωπος κλήθηκαν να συμμετάσχουν πλήρως και να ενημερώνουν το Συμβούλιο σχετικά με τις κοινές τους προσπάθειες. <https://www.consilium.europa.eu/media/43086/26-vc-euco-statement-el.pdf>

⁶ Στις 3 Απριλίου 2020 οι Υπουργοί Εξωτερικών της ΕΕ εξέφρασαν τις ανησυχίες τους για την παραπληροφόρηση και την εσφαλμένη πληροφόρηση, καθώς και για την ανάγκη να συνεχιστούν οι προσπάθειες προκειμένου να καταπολεμηθεί ο αρνητικός αντίκτυπος στις κοινωνίες, τις ζωές των ανθρώπων και τη δημόσια υγεία. Τόνισαν ότι πρέπει να ενταθούν οι κοινές προσπάθειες κατά της εσφαλμένης πληροφόρησης μέσω στενής συνεργασίας μεταξύ των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, των κρατών μελών και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/fac/2020/04/03/>

που έχουν ήδη γίνει και συγκεκριμένες δράσεις που πρέπει να αναληφθούν και είναι δυνατό να δρομολογηθούν ταχέως με βάση υφιστάμενους πόρους.

Επίσης, η παρούσα ανακοίνωση επισημαίνει τομείς στους οποίους η κρίση έχει αναδείξει πιο θεμελιώδεις προκλήσεις, οι οποίες χρειάζονται περαιτέρω αξιολόγηση καθώς η κρίση εξελίσσεται και πρέπει να αποτελέσουν μέρος της ευρύτερης προσέγγισης για την ενίσχυση της δημοκρατίας, που θα καθοριστεί στο Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για τη Δημοκρατία, όπως ανακοινώθηκε στις πολιτικές κατευθύνσεις της Προέδρου φον ντερ Λάιεν⁷. Στόχος της ανακοίνωσης θα είναι να ενισχύσει περαιτέρω το έργο της ΕΕ για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και την προσαρμογή στις εξελισσόμενες απειλές και προσπάθειες χειραγώγησης, καθώς και να στηρίζει ελεύθερα και ανεξάρτητα μέσα επικοινωνίας. Η επικείμενη νομοθετική πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες⁸ αποτελεί μέρος αυτής της σφαιρικής προσέγγισης.

Δράσεις που έχει αναλάβει έως σήμερα η ΕΕ για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Υπατη Εκπρόσωπος καθόρισαν την προσέγγισή τους για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης το 2018⁹. Το σχέδιο δράσης κατά της παραπληροφόρησης βασίστηκε στις ευρωπαϊκές αξίες και τα θεμελιώδη δικαιώματα, ιδίως της ελευθερίας της έκφρασης. Με αυτό υιοθετήθηκε μια συνολική κοινωνική προσέγγιση για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ βασικών φορέων, όπως οι δημόσιες αρχές, οι δημοσιογράφοι, οι ερευνητές, οι ελεγκτές γεγονότων, οι διαδικτυακές πλατφόρμες και η κοινωνία των πολιτών. Το σχέδιο δράσης αξιοποίησε την εμπειρία που είχε αποκτήσει η ειδική ομάδα East StratCom από το 2015, η οποία είχε συσταθεί στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (EYED) για την αντιμετώπιση εκστρατειών παραπληροφόρησης με προέλευση τη Ρωσία.¹⁰ Σημαντικό μέρος του σχεδίου δράσης του 2018 ήταν η έκκληση προς τις πλατφόρμες να εφαρμόσουν τον αυτορρυθμιστικό κώδικα δεοντολογίας για την παραπληροφόρηση, όπως τον είχαν συμφωνήσει μετά την ανακοίνωση της Επιτροπής τον Απρίλιο του 2018.¹¹ Τον Μάρτιο του 2019 δημιουργήθηκε ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης για τη σύνδεση εμπειρογνομόνων στον τομέα της παραπληροφόρησης από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη και για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής αναλύσεων και βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των κυβερνήσεων, όπως για την προδραστική επικοινωνία και την αποτελεσματική αντιμετώπιση. Ένα άλλο βασικό στοιχείο του σχεδίου δράσης ήταν η ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας, για παράδειγμα στο πλαίσιο της ομάδας G7 και του Οργανισμού Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO). Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχουν αναπτύξει ενεργό επικοινωνιακή πολιτική που περιλαμβάνει

⁷ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_el.pdf

⁸ Η δημόσια διαβούλευση βρίσκεται σε εξέλιξη: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_20_962

⁹ Το «Σχέδιο δράσης κατά της παραπληροφόρησης» του 2018 [JOIN(2018) 36 final, της 5ης Δεκεμβρίου 2018] βασίζεται στην προσέγγιση πολιτικής που καθορίζεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο: μια Ευρωπαϊκή Προσέγγιση», COM(2018) 236 final, της 26ης Απριλίου 2018.

¹⁰ Η ειδική ομάδα αναπτύσσει προϊόντα και εκστρατείες επικοινωνίας που επικεντρώνονται στην καλύτερη επεξήγηση των πολιτικών της ΕΕ στις χώρες της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης (Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Γεωργία, Μολδαβία και Ουκρανία). Υποστηρίζει επίσης τις ευρύτερες προσπάθειες της ΕΕ που αποσκοπούν στην ενίσχυση του περιβάλλοντος των μέσων επικοινωνίας στην περιοχή. Υποβάλλει εκθέσεις και αναλύσεις σχετικά με τις τάσεις παραπληροφόρησης, επεξηγεί και αποκαλύπτει αφηγήματα παραπληροφόρησης, ενώ ευαισθητοποιεί και γύρω από την παραπληροφόρηση που προέρχεται από το ρωσικό κράτος και από ρωσικές πηγές.

¹¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/code-practice-disinformation>

1. ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ COVID-19 ΚΑΙ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥΣ

Η πανδημία παραπληροφόρησης σχετικά με την COVID-19 κατέστησε αναγκαία την ταχεία αντίδραση από την ΕΕ και τα κράτη μέλη της. Η παραπληροφόρηση μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες: μπορεί να κατευθύνει τους ανθρώπους να αγνοήσουν τις επίσημες συμβουλές για την υγεία και να επιδοθούν σε επικίνδυνες συμπεριφορές, ή να έχει αρνητικές επιπτώσεις στους δημοκρατικούς θεσμούς, τις κοινωνίες, καθώς και την οικονομική και χρηματοπιστωτική κατάστασή μας. Η κρίση άνοιξε την πόρτα σε νέους κινδύνους, όπως το να πέσουν οι πολίτες θύματα εκμετάλλευσης ή εγκληματικών πρακτικών, ενώ στοχευμένες εκστρατείες παραπληροφόρησης από ξένους και εγχώριους παράγοντες επιδιώκουν να υπονομεύσουν τις δημοκρατίες μας και την αξιοπιστία της ΕΕ και των εθνικών ή περιφερειακών αρχών. Για να καταπολεμηθεί η ροή της παραπληροφόρησης, της εσφαλμένης πληροφόρησης και των δραστηριοτήτων επηρεασμού από ξένους παράγοντες, μεταξύ άλλων μέσω προδραστικής και θετικής επικοινωνίας, απαιτείται η ανάληψη δράσης μέσω των υφιστάμενων εργαλείων της ΕΕ, καθώς και με τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών, την κοινωνία των πολιτών, τις πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και τη διεθνή συνεργασία, για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των πολιτών¹². Το έργο αυτό πρέπει να πραγματοποιηθεί με πλήρη σεβασμό της ελευθερίας της έκφρασης και άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων και δημοκρατικών αξιών.

Ο ακόλουθος μη εξαντλητικός κατάλογος παραδειγμάτων καταδεικνύει την πολυπλοκότητα της κατάστασης που επικρατεί κατά την κρίση λόγω της COVID-19:

- στις πληροφορίες που κυκλοφορούν περιλαμβάνονται επικίνδυνα μυθεύματα και παραπλανητικές πληροφορίες υγιεινής με ψευδείς ισχυρισμούς (όπως «το πλούσιμο των χεριών δεν ωφελεί» ή «ο κορονοϊός είναι επικίνδυνος μόνο για τους ηλικιωμένους»). Τέτοιου είδους περιεχόμενο δεν είναι κατ' ανάγκη παράνομο, αλλά μπορεί να θέσει άμεσα σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές και να υπονομεύσει σοβαρά τις προσπάθειες για ανάσχεση της πανδημίας. Ένας τρόπος αντίδρασης είναι οι βασικοί φορείς, όπως οι δημόσιες αρχές, τα μέσα επικοινωνίας, οι δημοσιογράφοι, οι διαδικτυακές πλατφόρμες, οι ελεγκτές γεγονότων και η κοινωνία των πολιτών, να καθιστούν διαθέσιμο έγκυρο περιεχόμενο σχετικά με την υγεία και να διευκολύνουν την προβολή του. Ένας άλλος τρόπος είναι να αυξηθεί η ικανότητα των πολιτών να αναγνωρίζουν αυτού του είδους την παραπληροφόρηση και να αντιδρούν σε αυτή. Όταν πρόκειται για παράνομες συμπεριφορές, οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να επιλαμβάνονται των υποθέσεων σύμφωνα με τους ισχύοντες νομικούς κανόνες.
- Θεωρίες συνωμοσίας που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη υγεία, να βλάψουν τη συνοχή των κοινωνιών μας, να οδηγήσουν σε φαινόμενα διασάλευσης της δημόσιας τάξης και να προκαλέσουν κοινωνικές αναταραχές (π.χ. συνωμοσίες και μυθεύματα σχετικά με τη διάδοση της COVID-19 μέσω εγκαταστάσεων 5G, που οδηγούν σε επιθέσεις σε κεραιές, ή σχετικά με κάποια συγκεκριμένη εθνοτική ή θρησκευτική ομάδα που αποτελεί την πηγή της διάδοσης της COVID-19, όπως η ανησυχητική αύξηση αντισημιτικού περιεχομένου σχετικά με την COVID-19) καθιστούν επιτακτική την ανάγκη να ενισχυθεί η αποφασιστικότητα ολόκληρης της

¹² Για περισσότερα πραγματικά στοιχεία σχετικά με την αντίδραση της ΕΕ στην παραπληροφόρηση, βλ.: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/corona_fighting_disinformation.pdf
https://eeas.europa.eu/topics/countering-disinformation_en

κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων των αρμόδιων αρχών, των μέσων επικοινωνίας, των δημοσιογράφων, των ελεγκτών γεγονότων, της κοινωνίας των πολιτών και των διαδικτυακών πλατφορμών, και θα πρέπει να αντιμετωπίζονται, για παράδειγμα, με άμεση κατάρριψη, υποβάθμιση, πιθανή αφαίρεση περιεχομένου ή λήψη μέτρων κατά λογαριασμών.

- Η παράνομη ρητορική μίσους (π.χ. ως αποτέλεσμα παραπληροφόρησης σχετικά με συγκεκριμένη εθνοτική ή θρησκευτική ομάδα που κατηγορείται για τη διάδοση της COVID-19, όπως η ανησυχητική αύξηση ρατσιστικού και ξενοφοβικού περιεχομένου σχετικά με την COVID-19) υπόκειται στους κανόνες για την αφαίρεση παράνομου περιεχομένου από τις πλατφόρμες και τις αρχές, καθώς και στη λήψη μέτρων από τις αρμόδιες αρχές βάσει της ποινικής νομοθεσίας των κρατών μελών, σύμφωνα με τη σύσταση σχετικά με μέτρα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του παράνομου περιεχομένου στο διαδίκτυο¹³.
- Η καταναλωτική απάτη (π.χ. η πώληση «θαυματουργών προϊόντων» με αστήρικτους ισχυρισμούς όσον αφορά την υγεία) είναι παράνομη και πρέπει να αντιμετωπιστεί από τις αρχές προστασίας των καταναλωτών και τις διαδικτυακές πλατφόρμες.
- Για το κυβερνοέγκλημα (όπως η δικτυοπαραβίαση (χακάρισμα) / το ηλεκτρονικό «ψάρεμα» με τη χρήση συνδέσμων σχετικών με την COVID-19 για διασπορά κακόβουλου λογισμικού) απαιτείται άμεση δράση από τις αρχές επιβολής του νόμου, καθώς και εκστρατείες ευαισθητοποίησης των πολιτών¹⁴.
- Ξένοι παράγοντες και ορισμένες τρίτες χώρες, ιδίως η Ρωσία¹⁵ και η Κίνα¹⁶, έχουν πραγματοποιήσει στοχευμένες προσπάθειες επηρεασμού και εκστρατείες παραπληροφόρησης γύρω από την COVID-19 στην ΕΕ, στη γειτονία της και σε παγκόσμιο επίπεδο, επιδιώκοντας να υπονομεύσουν τον δημοκρατικό διάλογο, να επιτείνουν την κοινωνική πόλωση και να βελτιώσουν τη δική τους εικόνα στο πλαίσιο της COVID-19.

Στο πλαίσιο αυτό, ένα από τα διδάγματα που αντλήθηκαν από την τρέχουσα κρίση είναι η ανάγκη που αποκάλυψε η πανδημία παραπληροφόρησης για σαφή διαφοροποίηση μεταξύ των ποικίλων μορφών ψευδούς ή παραπλανητικού περιεχομένου, καθώς και για αντίστοιχη κατάλληλη απόκριση. Για αυτόν τον λόγο, είναι σημαντικό καταρχάς να γίνεται διάκριση μεταξύ του παράνομου περιεχομένου, όπως ορίζεται από τον νόμο, και του περιεχομένου που είναι μεν επιβλαβές, αλλά όχι παράνομο. Δεύτερον, είναι σημαντικό να προσδιορίζεται κατά πόσον υπάρχει πρόθεση εξαπάτησης, πρόκλησης δημόσιας ζημίας ή άντλησης οικονομικού οφέλους. Όταν δεν υπάρχει τέτοια πρόθεση, για παράδειγμα, όταν οι πολίτες ανταλλάσσουν εν αγνοία τους και καλόπιστα πληροφορίες με φίλους και συγγενείς, το συγκεκριμένο περιεχόμενο μπορεί να θεωρηθεί ως εσφαλμένη πληροφόρηση· αντιθέτως, και όπως ορίζεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής του

¹³ Σύσταση της Επιτροπής, της 1ης Μαρτίου 2018, σχετικά με μέτρα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του παράνομου περιεχομένου στο διαδίκτυο (C(2018) 1177 final).

¹⁴ Μολονότι η παραπληροφόρηση δεν έχει αφ' εαυτής εγκληματικό χαρακτήρα, ορισμένες από τις πτυχές της ενδεχομένως να συνδέονται με την εγκληματικότητα. Η Ευρωπόλ έχει δημιουργήσει μια σελίδα για την COVID-19 με σκοπό να βοηθήσει πολίτες και επιχειρήσεις να προστατεύσουν τον εαυτό τους <https://www.europol.europa.eu/staying-safe-during-covid-19-what-you-need-to-know>

¹⁵ Στον ιστότοπο www.EUvsDisinfo.eu δημοσιεύεται βάση δεδομένων με περισσότερα από 500 εντοπισθέντα παραδείγματα παραπληροφόρησης υπέρ του Κρεμλίνου, ενώ η ΕΥΕΔ έχει περιγράψει δραστηριότητες ξένων κρατών στις δημόσιες αναλυτικές της εκθέσεις.

¹⁶ Βλ. για παράδειγμα: <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-update-short-assessment-of-narratives-and-disinformation-around-the-covid19-pandemic-updated-23-april-18-may/>

Απριλίου 2018¹⁷, η παρουσία τέτοιας πρόθεσης θα μπορούσε να χαρακτηρίσει το περιεχόμενο ως παραπληροφόρηση.

Στις προσπάθειες επηρεασμού από παράγοντες τρίτων χωρών είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται διάφορες δράσεις, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών που αναφέρονται ανωτέρω, με διάφορους συνδυασμούς. Με αυτήν την έννοια, η παραπληροφόρηση μπορεί να εντάσσεται σε μια προσπάθεια επηρεασμού· συχνά χρησιμοποιούνται άλλες δράσεις και τακτικές παρεμβάσεων χειραγώγησης¹⁸, όπως η ενίσχυση μέσω συμπεριφοράς χειραγώγησης, η συντονισμένη χρήση πλαστών ή μη αυθεντικών λογαριασμών, αυτοματοποιημένων μποτ και άλλων τρόπων για την τεχνητή αύξηση της απήχησης που έχει το περιεχόμενο. Συντονισμός τέτοιου είδους αποκαλύπτει πρόθεση χρήσης ψευδών ή παραπλανητικών πληροφοριών για την πρόκληση βλάβης.

Χρειάζεται αντίστοιχη απόκριση από όλα τα μέρη της κοινωνίας, ανάλογα με την έκταση της βλάβης, την πρόθεση, τη μορφή διασποράς, τους εμπλεκόμενους παράγοντες και την προέλευσή τους. Με τον τρόπο αυτό, η εσφαλμένη πληροφόρηση μπορεί να αντιμετωπιστεί με καλά στοχευμένες αντικρούσεις και με την κατάρριψη μυθευμάτων, καθώς και με πρωτοβουλίες γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Από την άλλη πλευρά, η παραπληροφόρηση πρέπει να αντιμετωπιστεί με άλλα μέσα, συμπεριλαμβανομένων των δράσεων των κυβερνήσεων, όπως περιγράφονται, μεταξύ άλλων, στο σχέδιο δράσης κατά της παραπληροφόρησης. Οι πλατφόρμες πρέπει να περιορίζουν τις συντονισμένες συμπεριφορές χειραγώγησης και να αυξήσουν τη διαφάνεια όσον αφορά τις κακόβουλες προσπάθειες επηρεασμού.

Όλα τα ανωτέρω μέτρα θα πρέπει να εφαρμόζονται με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως της ελευθερίας της έκφρασης.

Η εμπειρία από την κρίση λόγω της COVID-19 έχει δείξει ότι μια πιο συντονισμένη και ταχύτερη απόκριση θα μπορούσε να αποδειχθεί ωφέλιμη για τη δημόσια πολιτική της ΕΕ. Απαιτείται σε βάθος κατανόηση του προβλήματος και τεκμηρίωση του αντικτύπου του προκειμένου να υιοθετηθεί μια ορθή και αποτελεσματική προσέγγιση για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων. Καθώς εξελίσσεται η κρίση λόγω της COVID-19, η ΕΕ πρέπει να αναπτύξει περαιτέρω τις δράσεις της για να καλύψει τις ελλείψεις που αποκαλύφθηκαν και να κατανοήσει και να προβλέψει καλύτερα τις επερχόμενες προκλήσεις. Για παράδειγμα, η παραπληροφόρηση και η εσφαλμένη πληροφόρηση γύρω από ένα πιθανό εμβόλιο για την COVID-19 εξακολουθούν να οργιάζουν και είναι πιθανό να δυσχεράνουν την αξιοποίηση των εμβολίων όταν αυτά καταστούν διαθέσιμα. Ο συντονισμός και η συνεργασία με φορείς τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, μαζί με τον ΠΟΥ και τις διαδικτυακές πλατφόρμες, θα είναι ουσιώδους σημασίας για την παρακολούθηση και την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων.

Αξιοποιώντας τη μέχρι τώρα εμπειρία από την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης σχετικά με την COVID-19, η ΕΕ μπορεί να προβεί σε περαιτέρω συγκεκριμένες και βραχυπρόθεσμες δράσεις για να συμβάλει στην ενδυνάμωση των πολιτών, βελτιώνοντας τη συνεργασία εντός της ΕΕ και με εταίρους ανά τον κόσμο. Όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ πρέπει να συμμετάσχουν σε μια κοινή προσπάθεια και να λειτουργούν

¹⁷ Βλ. υποσημείωση 9.

¹⁸ Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με συμπληρωματικές προσπάθειες για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και την αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών (έγγραφο 14972/19, της 10ης Δεκεμβρίου 2019).

συμπληρωματικά προς τα κράτη μέλη, προσδίδοντας προστιθέμενη αξία, όπως η αναλυτική τους ικανότητα και η πρόσβαση σε πλατφόρμες.

Οι δράσεις αυτές θα πρέπει επίσης να τροφοδοτήσουν τις μελλοντικές εργασίες της ΕΕ για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, ιδίως την επικείμενη αξιολόγηση του κώδικα δεοντολογίας και το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για τη Δημοκρατία. Η διάσταση του προβλήματος που αφορά την ασφάλεια θα πρέπει επίσης να αποτυπωθεί στη νέα στρατηγική για την Ένωση Ασφάλειας.

2. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΕΕ

Από την έναρξη της κρίσης της COVID-19, η σαφής και προσβάσιμη επικοινωνία, όπως και η ακριβής πληροφόρηση, υπήρξαν καίριας σημασίας για την προστασία της υγείας των πολιτών. Εκτός από τους εθνικούς διαύλους πληροφόρησης, και η ΕΕ συνέβαλε στην προσπάθεια αυτή μέσω των θεσμικών οργάνων, των πολλαπλασιαστών και των δικτύων της στα κράτη μέλη, στις γειτονικές της χώρες και πέραν αυτών. Στο έργο αυτό περιλαμβάνονται αποτελεσματικές προσπάθειες προδραστικής επικοινωνίας για την προώθηση αξιόπιστων και επαληθεύσιμων πληροφοριών όσον αφορά την υγεία¹⁹, για την ενημέρωση των πολιτών και των εταίρων από τρίτες χώρες σχετικά με τις δραστηριότητες της ΕΕ για την αντιμετώπιση της κρίσης²⁰, καθώς και για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης. Το Μάρτιο του 2020, η Επιτροπή εγκαινίασε ειδική ιστοσελίδα με την οποία παρέχονται απαντήσεις σε ψευδείς ισχυρισμούς σχετικά με την COVID-19, προωθείται έγκυρο περιεχόμενο και παρέχεται βοήθεια για τον διαχωρισμό των γεγονότων από τα μυθεύματα, για παράδειγμα με σκοπό την αντιμετώπιση αφηγημάτων σχετικά με την έλλειψη αλληλεγγύης στην ΕΕ²¹.

Όπως και η ίδια η πανδημία, η πανδημία παραπληροφόρησης γύρω από την COVID-19 αποτελεί παγκόσμια πρόκληση. Από την έναρξη της κρίσης, η Επιτροπή και ο Υπατος Εκπρόσωπος, καθώς και τα κράτη μέλη, συνεργάζονται στενά σε διεθνή φόρουμ, όπως η ομάδα G7 (και ιδίως ο οικείος μηχανισμός ταχείας αντίδρασης) και το NATO. Η ΕΥΕΔ έχει επίσης εντείνει τις προσπάθειές της για την αντιμετώπιση δραστηριοτήτων επηρεασμού από ξένους παράγοντες, δημοσιεύοντας τακτικές εκθέσεις που αναλύουν το τοπίο της πληροφόρησης σε αυτό το πλαίσιο και κοινοποιώντας τα πορίσματά της στην κοινωνία των πολιτών, τα μέσα επικοινωνίας και τις κοινότητες εμπειρογνομόνων²². Το σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης της ΕΕ έχει χρησιμοποιηθεί για την ανταλλαγή πληροφοριών και αναλύσεων ώστε να δημιουργηθεί μια συνολική εικόνα του τοπίου της πληροφόρησης γύρω από την COVID-19. Η Ευρωπόλ έχει εκδώσει ειδική έκθεση²³ και παρακολουθεί συστηματικά τις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στο τοπίο του κυβερνοεγκλήματος, παρέχοντας επικαιροποιημένες απεικονίσεις των απειλών και εκτιμήσεις των δυνητικών περαιτέρω εξελίξεων σε αυτόν τον τομέα της εγκληματικότητας. Γενικότερα, η ΕΕ έχει εργαστεί για την αντιμετώπιση παραπλανητικών αφηγημάτων, όπως η δήθεν έλλειψη βοήθειας της ΕΕ προς τους εταίρους της, με στοχευμένες επικοινωνιακές εκστρατείες ανά τον κόσμο. Κατά τις εκστρατείες αυτές υπήρξε επίσης στενός συντονισμός με τον ΠΟΥ. Δεδομένων των κινδύνων και των απειλών από δραστηριότητες επηρεασμού από ξένους παράγοντες, και

¹⁹ Για παράδειγμα από το Ευρωπαϊκό Κέντρο Πρόληψης και Ελέγχου Νόσων: <https://www.ecdc.europa.eu/en>

²⁰ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response_el

²¹ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/fighting-disinformation_el

²² <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-update-short-assessment-of-narratives-and-disinformation-around-the-covid19-pandemic-updated-23-april-18-may/>

²³ <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/catching-virus-cybercrime-disinformation-and-covid-19-pandemic>

παρόλο που έχει αναληφθεί δράση από την έναρξη της κρίσης, εξακολουθεί να υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω βελτίωση της ικανότητας της ΕΕ να παρέχει έγκαιρα, συνεπή, συνεκτικά και ορατά μηνύματα σε εξωτερικά ακροατήρια σε παγκόσμιο επίπεδο, με ιδιαίτερη έμφαση στην άμεση γειτονία της ΕΕ, την Αφρική, την Ασία και τη Λατινική Αμερική.

Δράσεις

- Η Επιτροπή και ο Υπατος Εκπρόσωπος:
 - ο θα επενδύσουν περαιτέρω στις ικανότητες στρατηγικής επικοινωνίας τους, σύμφωνα με το σχέδιο δράσης κατά της παραπληροφόρησης, εντείνοντας τη συνεργασία και τον συντονισμό με τα κράτη μέλη.
 - ο θα εντείνουν τη χρήση υφιστάμενων μηχανισμών, ώστε να διευκολυνθεί η έμπρακτη συνεργασία με τα κράτη μέλη και τους διεθνείς εταίρους για τη στρατηγική επικοινωνία, μεταξύ άλλων μέσω των διαύλων συνεργασίας της Επιτροπής με τα κράτη μέλη και τις ειδικές ομάδες στρατηγικής επικοινωνίας της ΕΥΕΔ.
 - ο θα δημιουργήσουν ειδικό τμήμα στο σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής επικοινωνιακού υλικού σχετικά με την COVID-19 μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και των αρμόδιων θεσμικών οργάνων της ΕΕ.
 - ο θα ενισχύσουν περαιτέρω τις ικανότητες στρατηγικής επικοινωνίας και δημόσιας διπλωματίας των αντιπροσωπειών της ΕΕ, σε στενή συνεργασία με το διπλωματικό δίκτυο των κρατών μελών της ΕΕ, με κυβερνήσεις τρίτων χωρών και με την κοινωνία των πολιτών.
- Οι αντιπροσωπείες της Επιτροπής στα κράτη μέλη θα διαδραματίσουν πιο ενεργό ρόλο στους εθνικούς διαλόγους, με τεκμηριωμένες πληροφορίες, προσαρμοσμένες στην τοπική κατάσταση, και χρησιμοποιώντας ιδίως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

3. ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΕΕ

Η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, της εσφαλμένης πληροφόρησης και των δραστηριοτήτων επηρεασμού από ξένους παράγοντες κατά τη διάρκεια της κρίσης της COVID-19 απέδειξε ότι η συνεργασία μεταξύ των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των κρατών μελών είναι αναγκαία για να διασφαλίζεται η συνοχή του μηνύματος και η συνέπεια των προσπαθειών. Θα πρέπει να αναληφθούν περαιτέρω δράσεις για τον εξορθολογισμό και την ενίσχυση των ικανοτήτων²⁴²⁵, τη βελτίωση της ανάλυσης κινδύνων και την περαιτέρω ανάπτυξη συστημάτων τακτικής υποβολής εκθέσεων. Η συνεργασία εντός της ΕΕ πρέπει επίσης να ενσωματώνει τις πλατφόρμες και άλλους βασικούς ενδιαφερόμενους φορείς, όπως π.χ. τις εθνικές αρμόδιες αρχές, τους ερευνητές και τους ελεγκτές γεγονότων.

Ένα σημαντικό βήμα για την εξασφάλιση της συμπληρωματικότητας όλων των πρωτοβουλιών είναι η ευαισθητοποίηση των κρατών μελών σχετικά με τα διαθέσιμα μέσα: η κρίση έχει αποδείξει ότι δεν είναι πάντα γνωστά. Έχουν καταβληθεί προσπάθειες

²⁴ Όπως η Ομάδα εργασίας του Συμβουλίου για την Πληροφόρηση, το σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης, η ολοκληρωμένη πολιτική αντιμετώπιση κρίσεων (IPCR), η επιτροπή υγιονομικής ασφάλειας και το δίκτυο αρμοδίων επικοινωνίας σε καταστάσεις κρίσης.

²⁵ Βλ. επίσης το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 17ης Απριλίου 2020 σχετικά με τη συντονισμένη δράση της ΕΕ για την καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19 και των συνεπειών της, με το οποίο επίσης καλείται η ΕΕ να αναλάβει δράση κατά της παραπληροφόρησης σχετικά με την COVID-19 (P9_TA-PROV(2020)0054).

για βελτίωση του συντονισμού μεταξύ διαφόρων φορέων, για παράδειγμα με διασταυρούμενες παραπομπές στις διάφορες ιστοσελίδες που είναι αφιερωμένες στην παραπληροφόρηση σχετικά με την COVID-19, ωστόσο εξακολουθούν να είναι περιορισμένες συγκριτικά με τις ανάγκες.

Δράσεις

- Η Επιτροπή θα προτείνει στα άλλα θεσμικά όργανα να δημιουργήσουν και να δοκιμάσουν μηχανισμούς²⁶ για τη βελτίωση του συντονισμού όσον αφορά την παραπληροφόρηση σχετικά με την COVID-19 στο πλαίσιο υφιστάμενων δομών, καθώς και για την ανταλλαγή εκτιμήσεων και αναλύσεων.
- Τα κράτη μέλη θα πρέπει να χρησιμοποιούν πιο εκτεταμένα το σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης και άλλα κατάλληλα μέσα για την ενίσχυση της συνεργασίας με τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και μεταξύ τους, ιδίως όσον αφορά την αξιολόγηση του τοπίου της πληροφόρησης και την αντίληψη της κατάστασης.
- Αξιοποιώντας την εμπειρία που έχει αποκτηθεί με το ευρωπαϊκό δίκτυο συνεργασίας για τις εκλογές, η Επιτροπή θα διευκολύνει την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών για ειδικά θέματα που σχετίζονται με την παραπληροφόρηση, όπως η μικροστόχευση.

4. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΤΑΙΡΟΥΣ

Η παραπληροφόρηση και οι δραστηριότητες επηρεασμού από ξένους παράγοντες γύρω από την COVID-19 δεν εστιάζουν αποκλειστικά στην ΕΕ ή σε μεμονωμένα κράτη μέλη. Στόχο έχουν αποτελέσει και τρίτες χώρες, πλαίσια διεθνούς συνεργασίας, καθώς και η πολυμερής προσέγγιση εν γένει²⁷.

Δεδομένων των κινδύνων και των απειλών που δημιουργούν οι εκστρατείες παραπληροφόρησης, η ΕΕ έχει αρχίσει να απευθύνει έγκαιρα, συνεκτικά, συνεπή και ορατά μηνύματα στο κοινό σε παγκόσμιο επίπεδο, και ιδίως στην άμεση γειτονία της ΕΕ, στα Δυτικά Βαλκάνια και στην Αφρική. Για παράδειγμα, για την αντιμετώπιση αφηγημάτων σχετικά με την έλλειψη βοήθειας της ΕΕ προς τρίτες χώρες, διεξήχθησαν εκστρατείες επικοινωνίας σε διάφορες χώρες, μεταξύ άλλων και στην ευρωπαϊκή γειτονία. Η Επιτροπή και η ΕΥΕΔ συνεργάζονται επίσης στενά με τον ΠΟΥ και άλλους διεθνείς εταίρους για να εξασφαλίσουν τη μέγιστη προβολή της βοήθειας που παρέχει η ΕΕ για την COVID-19 και τον θετικό αντίκτυπό της στην πράξη, μεταξύ άλλων μέσω της «Ομάδας Ευρώπη».

Επιπλέον, τα υφιστάμενα μέσα εξωτερικής πολιτικής έχουν ήδη μεταφέρει πόρους για να στηρίξουν περιφερειακές κυβερνήσεις στην αντιμετώπιση της κρίσης και έχουν αναλάβει δράση για την κατάρριψη της παραπληροφόρησης που μπορεί να πυροδοτήσει περαιτέρω εντάσεις και συγκρούσεις σε περιοχές πληττόμενες από συγκρούσεις και κρίσεις, όπως το Σαχέλ, η περιοχή των Μεγάλων Λιμνών, το Κέρας της Αφρικής, η Μέση Ανατολή και η Λατινική Αμερική. Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Μέσο για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα χρηματοδοτεί έργα για τη στήριξη δημοσιογράφων και προωθεί τον έλεγχο γεγονότων και την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης σχετικά με την COVID-19.

Η συνεργασία με τον μηχανισμό ταχείας αντίδρασης της ομάδας G7, με το NATO και με άλλους φορείς έχει οδηγήσει σε αυξημένη ανταλλαγή πληροφοριών, δραστηριοτήτων και βέλτιστων πρακτικών. Η συνεργασία αυτή έχει καταστήσει δυνατή την ταχύτερη

²⁶ Όπως τακτικές ομάδες επαφής/εβδομαδιαίες βιντεοδιασκέψεις.

²⁷ Βλ. για παράδειγμα τις ειδικές εκθέσεις της ΕΥΕΔ στον ιστότοπο EUvsDisinfo (<https://euvsdisinfo.eu/>)

ανταλλαγή πληροφοριών και άνοιξε τον δρόμο για περαιτέρω κοινές δραστηριότητες στο μέλλον.

Δράσεις

- Η Επιτροπή και ο Ύπατος Εκπρόσωπος, στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους:
 - ο θα συνεργαστούν με τον ΠΟΥ για την ενίσχυση της επιδημιολογικής παρατήρησης από την πλευρά του μέσω αποτελεσματικής παρακολούθησης των μέσων επικοινωνίας και για την προώθηση του εντοπισμού και της αντιμετώπισης παραπληρητικών και επιβλαβών αφηγημάτων·
 - ο θα στηρίξουν τη συνεργασία και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και των δραστηριοτήτων επηρεασμού από ξένους παράγοντες σε παγκόσμια κλίμακα, με συγκεκριμένες δραστηριότητες συνεργασίας και προγράμματα στήριξης²⁸, αξιοποιώντας υφιστάμενα προγράμματα δημόσιας διπλωματίας²⁹ και δραστηριότητες ευαισθητοποίησης·
 - ο θα εντείνουν την ανταλλαγή πληροφοριών με σχετικούς εταίρους από την κοινωνία των πολιτών και τον ιδιωτικό τομέα σε τρίτες χώρες σχετικά με την αντίληψη της κατάστασης και την εξέλιξη των απειλών, μεταξύ άλλων με τη διοργάνωση διαβουλεύσεων, διασκέψεων και δημόσιων εκδηλώσεων³⁰.
 - ο θα εντείνουν υφιστάμενες εταιρικές σχέσεις, μεταξύ άλλων με την ομάδα G7 και το NATO, και θα επεκτείνουν τη συνεργασία στον ΟΗΕ και σε περιφερειακούς οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων του ΟΑΣΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Αφρικανικής Ένωσης.
- Στο πλαίσιο των ευρύτερων προσπαθειών της «Ομάδας Ευρώπη» θα στηρίξουν τους εταίρους για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας, την προώθηση της πρόσβασης σε αξιόπιστες πληροφορίες, την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, τη συνεργασία με δημοσιογράφους και μέσα επικοινωνία και τη στήριξη πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και της εσφαλμένης πληροφόρησης σε τρίτες χώρες μέσω των αντιπροσωπειών της ΕΕ και των επιτόπιων διπλωματικών αποστολών των κρατών μελών³¹³².

5. ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΩΝ ΠΛΑΤΦΟΡΜΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΥ

Η συνεργασία με τις πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης αποτελεί βασικό στοιχείο για να αποκτήσουμε μια συνολική εικόνα του προβλήματος, αλλά και να αντιδράσουμε αποτελεσματικά στην πανδημία παραπληροφόρησης. Από την έναρξη της κρίσης, η Επιτροπή έχει τονίσει την ανάγκη οι διαδικτυακές πλατφόρμες να μεριμνούν για την πλήρη εφαρμογή των δεσμεύσεών τους βάσει του κώδικα δεοντολογίας. Οι αντιδράσεις

²⁸ Βλ. για παράδειγμα την εκδήλωση «Disinfo Alert» που διοργανώθηκε στην Τιφλίδα το 2019: <https://euvdisinfo.eu/georgia/>

²⁹ Τα οποία ήδη στηρίζουν την κοινωνία των πολιτών με στοχευμένες δράσεις για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης σε τρίτες χώρες, όπως η Ρωσία, η Βραζιλία ή η Ινδονησία.

³⁰ Περισσότερες πληροφορίες για την εκδήλωση «Disinfo Horizon» διατίθενται εδώ: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_20_160
<https://euvdisinfo.eu/disinformation-aims-at-undermining-democracy/>

³¹ Βλ. επίσης την κοινή ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών – Ανακοίνωση σχετικά με την αντιμετώπιση της νόσου COVID-19 από την ΕΕ σε παγκόσμιο επίπεδο (JOIN/2020/11 final).

³² Π.χ. σε αφρικανικές χώρες που πλήττονται από καταστάσεις σύγκρουσης, όπως η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία ή το Κονγκό.

των πλατφορμών στην πρόκληση αυτή παρακολουθούνται εκ του σύνεγγυς, αν και είναι δύσκολο να αξιολογηθεί αξιόπιστα ο αντίκτυπος των δράσεων τους, καθώς και κατά πόσον είναι έγκαιρες και ολοκληρωμένες³³.

Οι διαδικτυακές πλατφόρμες³⁴ ανέφεραν ότι προσάρμοσαν τις πολιτικές τους για να αντιμετωπίσουν την απειλή της παραπληροφόρησης σχετικά με την COVID-19. Έχουν προωθήσει ακριβείς και έγκυρες πληροφορίες σχετικά με την COVID-19 από τον ΠΟΥ, τις εθνικές υγειονομικές αρχές και επαγγελματικά μέσα επικοινωνίας³⁵. Έχουν υποβαθμίσει περιεχόμενο που ελέγχεται ως ψευδές ή παραπλανητικό, ενώ περιόρισαν διαφημίσεις που προωθούν δόλια προϊόντα και υπηρεσίες. Σύμφωνα με τους όρους των κοινοτήτων τους, έχουν αφαιρέσει περιεχόμενο που θα μπορούσε να βλάψει την υγεία των πολιτών ή να πλήξει τη δημόσια ασφάλεια³⁶.

Οι ελεγκτές γεγονότων, οι ερευνητές και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών έχουν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο, αλλά οι πλατφόρμες δεν τους έχουν ενδυναμώσει επαρκώς κατά τη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης στον τομέα της δημόσιας υγείας, για παράδειγμα καθιστώντας διαθέσιμα περισσότερα δεδομένα ή δίνοντας τη δέουσα σημασία στους ελέγχους γεγονότων στις υπηρεσίες που παρέχουν σε όλα τα κράτη μέλη. Ως εκ τούτου, υπάρχει ανάγκη επιπλέον προσπάθειών και κοινοποίησης πληροφοριών από τις πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και αυξημένης διαφάνειας και μεγαλύτερης λογοδοσίας³⁷. Τονίζεται έτσι η ανάγκη να επιβληθούν και να ενισχυθούν οι πολιτικές που έχουν δεσμευτεί να εφαρμόσουν οι πλατφόρμες βάσει του κώδικα δεοντολογίας.

5.1. ΕΝΙΣΧΥΜΕΝΟΣ ΡΟΛΟΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΕΣ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Οι πλατφόρμες θα πρέπει να εμβαθύνουν το έργο τους για την καταπολέμηση των κινδύνων που πυροδοτήθηκαν από την κρίση. Αντλώντας έμπνευση από την εμπειρία που αποκτήθηκε με την παρακολούθηση του κώδικα δεοντολογίας πριν από τις ευρωεκλογές του 2019, η Επιτροπή προτίθεται να θεσπίσει ενέλικτο πρόγραμμα παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων βάσει του κώδικα, με έμφαση στην παραπληροφόρηση και την εσφαλμένη πληροφόρηση σχετικά με την COVID-19. Το πρόγραμμα αυτό θα πρέπει να επεκταθεί και σε πλατφόρμες που δεν έχουν έως τώρα υπογράψει τον κώδικα δεοντολογίας³⁸. Η Επιτροπή, με τη βοήθεια της ομάδας των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων (ERGA)³⁹, θα μπορούσε στη συνέχεια να αξιολογήσει τον αντίκτυπο που έχουν οι πολιτικές των πλατφορμών στη διασπορά

³³ Είναι επίσης γεγονός ότι ορισμένες πλατφόρμες που χρησιμοποιούνται για τη διασπορά παραπλανητικών πληροφοριών δεν έχουν προσυπογράψει τον κώδικα δεοντολογίας (π.χ. το WhatsApp ή το TikTok).

³⁴ Ιδίως η Google, το Facebook, το Twitter και η Microsoft.

³⁵ Σε αυτό το πλαίσιο, οι πλατφόρμες εγκαίνιασαν νέα εργαλεία, όπως πλαίσια πληροφοριών, κάρτες, αναδυόμενα παράθυρα, χάρτες και ειδοποιήσεις που οδηγούν τις χρήστριες και τους χρήστες απευθείας σε έγκυρες πηγές πληροφοριών σε πολλές γλώσσες.

³⁶ Π.χ. ψευδείς ισχυρισμοί ότι η κατάποση χλωρίνης θεραπεύει τον ιό.

³⁷ Όπως καταδεικνύεται π.χ. από το ίδρυμα Brookings: <https://www.brookings.edu/techstream/encrypted-messaging-apps-are-the-future-of-propaganda/>

³⁸ Ειδικότερα, σε πλατφόρμες με μεγάλη προβολή κατά τη διάρκεια της κρίσης της COVID-19, όπως το WhatsApp ή το TikTok.

³⁹ Για την αντιμετώπιση της κρίσης, η ERGA διέυρνε πρόσφατα τις αρμοδιότητες της υποομάδας της για την παραπληροφόρηση, ώστε να περιλαμβάνουν και αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο οι πλατφόρμες αντιδρούν στις προκλήσεις που δημιουργεί αυτή η έκτακτη κατάσταση. Η αξιολόγηση θα επικεντρωθεί στα μέτρα των πλατφορμών για τον εντοπισμό, τον έλεγχο και την πρόληψη της διασποράς ψευδών, παραπλανητικών ή εσφαλμένων πληροφοριών σχετικά με ιατρικές θεραπείες και με την ίδια τη νόσο, τον τρόπο διάδοσής της, καθώς και τα μέτρα που λαμβάνονται από τις κυβερνήσεις και τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές, βλ.: <https://erga-online.eu>

παραπληροφόρησης και εσφαλμένης πληροφόρησης σχετικά με την COVID-19. Με τον τρόπο αυτό θα συγκεντρωθούν επίσης σημαντικές πληροφορίες που θα συμβάλουν στη στήριξη των προσπαθειών μετριασμού για τον περιορισμό των ζημιών. Τα στοιχεία αυτά θα τροφοδοτήσουν τις μελλοντικές εργασίες της ΕΕ, ιδίως το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για τη Δημοκρατία και τη νομοθετική πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες.

Δράσεις

Θα ζητηθεί από τις πλατφόρμες να δημοσιεύουν μηνιαίες εκθέσεις όσον αφορά τις πολιτικές και τις δράσεις τους για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης σχετικά με την COVID-19, με τα ακόλουθα στοιχεία:

- *Πρωτοβουλίες για την προώθηση έγκυρου περιεχομένου σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών*⁴⁰. Οι πλατφόρμες θα πρέπει να παρέχουν στοιχεία σχετικά με τις δράσεις που αναλαμβάνουν για την προώθηση πληροφοριών από εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς υγείας, εθνικές και ενωσιακές αρχές, καθώς και από επαγγελματικά μέσα επικοινωνίας.
- *Πρωτοβουλίες και εργαλεία για τη βελτίωση της ευαισθητοποίησης των χρηστών και των χρηστών*. Οι πλατφόρμες θα πρέπει να παρέχουν στοιχεία σχετικά με την εφαρμογή των πολιτικών τους για την ενημέρωση των χρηστών και των χρηστών στις περιπτώσεις που έρχονται σε επαφή με παραπληροφόρηση.
- *Συμπεριφορά χειραγώγησης*. Οι πλατφόρμες θα πρέπει να αναφέρουν όλα τα περιστατικά χειραγώγησης και κακόβουλων προσπαθειών επηρεασμού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή συντονισμένης μη αυθεντικής συμπεριφοράς που εντοπίζεται στις υπηρεσίες τους. Οι πλατφόρμες θα πρέπει επίσης να συνεργάζονται με τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ με σκοπό να διευκολύνουν την αξιολόγηση και την ταυτοποίηση των διοργανωτών των εκστρατειών παραπληροφόρησης και των δραστηριοτήτων επηρεασμού.
- *Στοιχεία για τις ροές διαφήμισης που συνδέονται με την παραπληροφόρηση σχετικά με την COVID-19*⁴¹. Οι φορείς που έχουν υπογράψει τον κώδικα θα πρέπει να παρέχουν στοιχεία, ανά κράτος μέλος όπου είναι δυνατό, σχετικά με τις πολιτικές που εφαρμόζονται για τον περιορισμό των διαφημιστικών καταχωρίσεων που συνδέονται με την παραπληροφόρηση σχετικά με την COVID-19 στις δικές τους υπηρεσίες. Οι πλατφόρμες και οι φορείς εκμετάλλευσης διαφημιστικών δικτύων θα πρέπει επίσης να παρέχουν τα εν λόγω δεδομένα σχετικά με τις πολιτικές για τον περιορισμό των διαφημιστικών καταχωρίσεων σε ιστοτόπους τρίτων, στις οποίες χρησιμοποιείται παραπληροφόρηση σχετικά με την COVID-19 για την προσέλκυση διαφημιστικών εσόδων⁴².

Η Επιτροπή θα συστήσει ένθερμα σε άλλους σχετικούς ενδιαφερόμενους φορείς που δεν έχουν έως τώρα υπογράψει τον κώδικα να συμμετάσχουν στο ανωτέρω πρόγραμμα παρακολούθησης σε προαιρετική βάση.

⁴⁰ Ορισμένοι ενδιαφερόμενοι φορείς έχουν αναπτύξει δείκτες αξιοπιστίας για τις ειδησεογραφικές πηγές, όπως η πρωτοβουλία «Journalism Trust Initiative».

⁴¹ Βλ., π.χ., εκθέσεις του GDI <https://disinformationindex.org/2020/05/why-is-tech-not-defunding-covid-19-disinfo-sites/>

⁴² Για τον σκοπό αυτό, οι πλατφόρμες θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο χρήσης δεικτών αξιοπιστίας που έχουν αναπτυχθεί από ανεξάρτητους ελεγκτές γεγονότων / ερευνητές ή άλλους ενδιαφερόμενους φορείς (π.χ. GDI, Newsguard).

5.2. ΣΤΗΡΙΞΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΛΕΓΚΤΕΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ

Ο έλεγχος των γεγονότων είναι θεμελιώδους σημασίας προκειμένου όλοι και όλες μας να έχουμε πρόσβαση σε αξιόπιστες πληροφορίες καθώς και σε πληθώρα απόψεων. Η κρίση της COVID 19 κατέδειξε την ανάγκη να παρέχουν οι διαδικτυακές πλατφόρμες περισσότερα δεδομένα σχετικά με τη φύση, το πεδίο επιρροής και τον αντίκτυπο της παραπληροφόρησης και να συγκρίνουν και να αξιολογούν την αποτελεσματικότητα των δράσεων που αναλαμβάνονται. Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (EDMO) συστάθηκε πρόσφατα να στηρίζει τη δημιουργία μιας διασυνοριακής και πολυεπιστημονικής κοινότητας ανεξάρτητων ελεγκτών γεγονότων και ακαδημαϊκών ερευνητών, η οποία θα συνεργάζεται με τους σχετικούς ενδιαφερόμενους φορείς για τον εντοπισμό, την ανάλυση και την αποκάλυψη δυνητικών απειλών παραπληροφόρησης, μεταξύ άλλων και στον τομέα της COVID-19. Στο πλαίσιο αυτό, η αύξηση των δυνατοτήτων πρόσβασης στα σύνολα συγκεντρωτικών δεδομένων των πλατφορμών σχετικά με την COVID-19 είναι ουσιαστικής σημασίας για τους σκοπούς της έρευνας και την καλύτερη κατανόηση των απειλών και των τάσεων της παραπληροφόρησης. Επιπλέον, χρειάζεται να υπάρχουν ειδικές ερευνητικές υποδομές για τον εντοπισμό, την ανάλυση και την αποκάλυψη της παραπληροφόρησης και των δραστηριοτήτων επηρεασμού από ξένους παράγοντες σε ολόκληρη την επικράτεια της ΕΕ. Όλα αυτά θα πρέπει να γίνονται σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, μεταξύ άλλων όσον αφορά την προστασία των δεδομένων.

Δράσεις

- Η Επιτροπή καλεί τις πλατφόρμες να διευρύνουν και να εντείνουν τη συνεργασία τους με ελεγκτές γεγονότων και να παρέχουν ενεργά πρόσβαση στα οικεία προγράμματα ελέγχου γεγονότων σε οργανισμούς σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ —καθώς και στη γειτονία της ΕΕ— για όλες τις γλώσσες.
- Η Επιτροπή θα στηρίζει τις δραστηριότητες ελέγχου γεγονότων και έρευνας⁴³, μεταξύ άλλων μέσω του νεοσύστατου Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Ψηφιακών Μέσων (EDMO).⁴⁴ ⁴⁵ Με τον τρόπο αυτό θα στηριχθεί με τεχνολογική υποδομή, εργαλεία και υπηρεσίες μια ανεξάρτητη πολυεπιστημονική κοινότητα κατά της παραπληροφόρησης σχετικά με την COVID-19⁴⁶. Το EDMO θα μπορούσε επίσης

⁴³ Όπως το έργο «Αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης στον τομέα της υγείας σε διασυνδεδεμένα συστήματα» («HERoS»), το οποίο αναπτύσσει μια νέα μέθοδο για την ανάκτηση πληροφοριών από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης σχετικά με τις φήμες και τις εσφαλμένες πληροφορίες σχετικά με την COVID-19 (για περισσότερες λεπτομέρειες: <https://cordis.europa.eu/project/id/101003606>). Επιπλέον, το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» κινητοποιεί πανεπιστήμια, ερευνητικούς οργανισμούς, επαγγελματίες και ιδιωτικές εταιρείες για την καταπολέμηση της εσφαλμένης πληροφόρησης, την ανάπτυξη ικανοτήτων ελέγχου γεγονότων και της λογοδοσίας στο διαδίκτυο, καθώς και την έρευνα σχετικά με τη σημασία της ύπαρξης ισχυρών και ανεξάρτητων μέσων επικοινωνίας.

⁴⁴ <https://edmo.eu/>

⁴⁵ Τον Ιούνιο του 2020 θα ξεκινήσει η δεύτερη φάση του EDMO, με σκοπό τη δημιουργία εθνικών/περιφερειακών κόμβων για την έρευνα σχετικά με την παραπληροφόρηση. Για να εξασφαλιστεί η παρουσία εθνικών/περιφερειακών κόμβων σε ολόκληρη την ΕΕ, θα χορηγηθεί περαιτέρω χρηματοδότηση το 2021 στο πλαίσιο του προγράμματος «Ψηφιακή Ευρώπη». Στο επικείμενο πρόγραμμα «Ψηφιακή Ευρώπη» θα επιδιωχθεί να αποκτήσει πλήρη γεωγραφική κάλυψη το EDMO. Εν τω μεταξύ, η Επιτροπή, αναζητώντας συνέργειες με τη χρηματοδότηση που παρέχεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θα προκηρύξει προσκλήσεις υποβολής προτάσεων το καλοκαίρι του 2020 με σκοπό τη στήριξη της έρευνας σχετικά με την παραπληροφόρηση για την COVID-19.

⁴⁶ Συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε δημόσιες βάσεις δεδομένων, αποθετήρια ελέγχων γεγονότων και μηχανισμούς για την πρόσβαση σε δεδομένα πλατφορμών, σύμφωνα με τους κανόνες προστασίας της ιδιωτικής ζωής, για τη διευκόλυνση του εντοπισμού, της ανάλυσης και της αποκάλυψης της παραπληροφόρησης.

να συνδράμει τις δημόσιες αρχές πραγματοποιώντας έρευνα και δημιουργώντας κατάλληλους συνδέσμους με το σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης.

- Η Επιτροπή καλεί τις πλατφόρμες να καταλήξουν σε συμφωνία με το EDMO επί ενός πλαισίου το οποίο θα παρέχει σε πανεπιστημιακούς ερευνητές πρόσβαση, σύμφωνα με τους κανόνες προστασίας της ιδιωτικής ζωής, σε σχετικά δεδομένα των πλατφορμών με σκοπό την ενίσχυση του εντοπισμού και της ανάλυσης της παραπληροφόρησης.
- Η Επιτροπή θα εξετάσει το ενδεχόμενο να διαθέσει με ανοικτό πηγαίο κώδικα ορισμένα από τα εργαλεία που έχει αναπτύξει για τον εντοπισμό παραπλανητικών αφηγημάτων και αναξιόπιστων ηλεκτρονικών πηγών, ώστε να καταστούν διαθέσιμα στην κοινότητα των ελεγκτών γεγονότων.

6. ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΥΦΩΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Η σοβούσα κρίση της COVID-19 κατέδειξε τον κίνδυνο να χρησιμοποιηθούν ορισμένα μέτρα που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση της πανδημίας παραπληροφόρησης («infodemic») ως πρόσχημα για την υπονόμευση θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών ή να γίνει κατάχρηση των μέτρων αυτών για πολιτικούς σκοπούς εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Καθίσταται επομένως προφανής η ανάγκη για επαγρύπνηση και για υπεράσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των κοινών αξιών μας – στοιχεία που θα πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο της απόκρισής μας στην COVID-19. Στο πλαίσιο αυτό, η ελευθερία και η πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας είναι καίριας σημασίας για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και την ενημέρωση των πολιτών.

Η ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα των μέσων επικοινωνίας και της κοινωνίας των πολιτών να ελέγχουν αυστηρά τις ενέργειες του κράτους είναι σημαντικότερα από ποτέ κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης: η υποχρέωση λογοδοσίας των δημόσιων αρχών δεν θα πρέπει να χαλαρώσει επειδή λειτουργούν μέσω έκτακτων εξουσιών. Οι δημόσιες αρχές πρέπει να μεριμνούν για τη διαφάνεια του έργου τους, η οποία συμβάλλει στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης με τους πολίτες και επιτρέπει τον έλεγχο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Η ελεύθερη ροή των πληροφοριών συμβάλλει στην προστασία της ζωής και της υγείας ενώ παράλληλα διευκολύνει και προωθεί τις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και άλλες συζητήσεις και τη λήψη αποφάσεων⁴⁷. Τέλος, η δημοκρατία αποδεικνύει την πραγματική ισχύ και αξία της σε καιρούς κρίσης.

Κατά τη διάρκεια της κρίσης, επισημάνθηκαν προβλήματα που σχετίζονται με την ελευθερία της έκφρασης⁴⁸, συμπεριλαμβανομένων καταγγελιών για περιορισμό της πρόσβασης δημοσιογράφων, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και πανεπιστημιακών φορέων σε πληροφορίες, για άσκοπη καθυστέρηση της παροχής αυτής της πρόσβασης, για αύξηση των κινδύνων για την ασφάλεια δημοσιογράφων, μεταξύ άλλων με απειλές και εκφοβισμό, ή για ψευδείς κατηγορίες εναντίον τους για διασπορά παραπληροφόρησης.

⁴⁷ «Disease pandemics and the freedom of opinion and expression» (Πανδημίες και ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης), έκθεση του Ειδικού Εισηγητή των Ηνωμένων Εθνών για την προαγωγή και την προστασία του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, David Kaye, Απρίλιος 2020.

⁴⁸ Έχουν τεκμηριωθεί τέτοιες περιπτώσεις στην Πλατφόρμα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία της Δημοσιογραφίας και την Ασφάλεια των Δημοσιογράφων, καθώς και μέσω της συγχρηματοδοτούμενης από την ΕΕ πλατφόρμας για τη χαρτογράφηση της ελευθερίας των μέσων επικοινωνίας <https://mappingmediafreedom.org/>

Από την έναρξη της κρίσης, η Επιτροπή παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς τα μέτρα έκτακτης ανάγκης που λαμβάνουν τα κράτη μέλη και τη συμβατότητά τους με τη Συνθήκη, με το δίκαιο της ΕΕ γενικά και με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ειδικότερα. Αρκετά κράτη μέλη είχαν ήδη θεσπίσει διατάξεις, ακόμα και ποινικής φύσεως, σχετικά με την παραπληροφόρηση, ενώ ένα κράτος μέλος θέσπισε ειδικό νέο ποινικό αδίκημα για τη διασπορά παραπληροφόρησης κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης⁴⁹. Οι νόμοι που ορίζουν τα εν λόγω αδικήματα κατά τρόπο υπερβολικά ευρύ και προβλέπουν δυσανάλογες κυρώσεις για αυτά ενδέχεται να περιορίσουν την προθυμία των πηγών να μιλούν με δημοσιογράφους, καθώς και να οδηγήσουν σε αυτολογοκρισία⁵⁰, γεγονός που γεννά ιδιαίτερες ανησυχίες όσον αφορά την ελευθερία της έκφρασης.

Η Επιτροπή, με την υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, συγχρηματοδοτεί μια σειρά έργων για τη χαρτογράφηση των απειλών και των κινδύνων για την ελευθερία και την πολυφωνία των μέσων επικοινωνίας, την υποστήριξη της ερευνητικής δημοσιογραφίας και την παροχή βοήθειας σε δημοσιογράφους που έχουν ανάγκη⁵¹.

Η κρίση της COVID-19 κατέδειξε την καθοριστική σημασία των ελεύθερων και ανεξάρτητων μέσων επικοινωνίας ως βασικής υπηρεσίας που παρέχει στους πολίτες αξιόπιστες, επαληθευμένες πληροφορίες συμβάλλοντας στη διάσωση ζωών. Ωστόσο, η κρίση επιδείνωσε επίσης την ήδη δύσκολη οικονομική κατάσταση του τομέα λόγω της ραγδαίας πτώσης των εσόδων από διαφημίσεις, παρά την αύξηση του κοινού⁵². Η κατάσταση είναι ιδιαίτερα δύσκολη για τα πιο ευάλωτα μικρότερα μέσα επικοινωνίας, καθώς και για τα τοπικά και περιφερειακά μέσα επικοινωνίας. Το σύνολο του οικοσυστήματος των μέσων επικοινωνίας στην ΕΕ και η ποικιλομορφία του αποδυναμώνονται ως εκ τούτου. Η δέσμη μέτρων της Επιτροπής για την ανάκαμψη και την ανασύνταξη θα συμβάλει στην αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών ρευστότητας μέσω της στήριξης της φερεγγυότητας και της χρηματοδότησης της συνοχής, με παράλληλη ενίσχυση των ψηφιακών επενδύσεων και της ανθεκτικότητας του τομέα μέσω των προγραμμάτων InvestEU, «Δημιουργική Ευρώπη» και «Ορίζων Ευρώπη».

Η κρίση της COVID-19 έχει επίσης επιδεινώσει σε μεγάλο βαθμό παρόμοιες προκλήσεις σε ολόκληρο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα ανεξάρτητα μέσα επικοινωνίας ως προπύργια της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ΕΕ θα παρακολουθεί τις εξελίξεις σύμφωνα με το σχέδιο δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία 2020-2024⁵³. Η ΕΕ θα δώσει ιδιαίτερη προσοχή στην κατάσταση στην Ανατολική και Νότια Γειτονία και στα Δυτικά Βαλκάνια.

Οι εξελίξεις αυτές εγείρουν ερωτήματα σχετικά με την ικανότητα των μέσων επικοινωνίας και της κοινωνίας των πολιτών να διαδραματίσουν πλήρως τον ρόλο τους στην αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και της ψευδούς πληροφόρησης.

⁴⁹ Τροποποίηση του τμήματος 337 του ουγγρικού Ποινικού Κώδικα.

⁵⁰ Η Επιτροπή κατέστησε σαφές ότι η δημοκρατία δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς ελεύθερα και ανεξάρτητα μέσα επικοινωνίας και ότι ο σεβασμός της ελευθερίας της έκφρασης και η ασφάλεια δικαίου είναι ουσιαστικής σημασίας σε αυτούς τους αβέβαιους καιρούς.

⁵¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_20_567

⁵² <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/media-freedom-projects>

⁵³ Από τις πρώτες εκτιμήσεις προκύπτει ότι η μείωση μπορεί να ανέλθει στο 80 % των εσόδων των ειδησεογραφικών μέσων, ανάλογα με τη χώρα. Τα μικρά, τοπικής εμβέλειας ειδησεογραφικά μέσα αναμένεται να πληγούν περισσότερο. <http://www.newsmediaeurope.eu/news/covid-19-and-the-news-media-journalism-always-comes-at-a-cost/>

⁵³ JOIN(2020)5 της 23ης Μαρτίου 2020.

Η ΕΕ χρειάζεται να εντείνει τόσο την πολιτική όσο και την έμπρακτη στήριξη που παρέχει προς τα ανεξάρτητα μέσα επικοινωνίας και τους δημοσιογράφους στην ΕΕ και σε ολόκληρο τον κόσμο, καθώς και να συνδράμει τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στις προσπάθειές τους να παρακολουθούν και να καταγγέλλουν τους περιορισμούς της ελευθερίας της έκφρασης και του πολιτειακού χώρου.

Δράσεις

- Η Επιτροπή θα συνεχίσει να παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς τον αντίκτυπο των μέτρων έκτακτης ανάγκης στη νομοθεσία και τις αξίες της ΕΕ έως ότου όλα τα μέτρα καταργηθούν σταδιακά, ενώ θα συνεχίσει επίσης να συνεργάζεται με τα κράτη μέλη για τα ζητήματα που έχουν εντοπιστεί. Η παρακολούθηση αυτή θα αποτελέσει τη βάση για την επικείμενη ετήσια έκθεση για το κράτος δικαίου, η οποία θα δημοσιευθεί το τρίτο τρίμηνο του 2020⁵⁴, και για τη μελλοντική στρατηγική για την αποτελεσματική εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και για το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για τη Δημοκρατία.
- Η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη να εντείνουν τις προσπάθειές τους στην περίοδο κρίσης που διανύουμε, ώστε να διασφαλίσουν ότι οι δημοσιογράφοι μπορούν να εργάζονται με ασφάλεια⁵⁵, με τις κατάλληλες συνθήκες, καθώς και να αναγνωρίσουν τα ειδησεογραφικά μέσα ως βασική υπηρεσία.
- Η Επιτροπή καλεί το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο να εγκρίνουν επείγοντως την ολοκληρωμένη δέσμη μέτρων για την ανάκαμψη, η οποία θα συμβάλει στην ανασύνταξη και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του τομέα των μέσων επικοινωνίας για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης σχετικά με την COVID-19. Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να αξιοποιήσουν στο έπακρο αυτή τη δέσμη μέτρων, καθώς και την οικονομική απόκριση της ΕΕ για την COVID-19⁵⁶, ώστε να στηρίξουν τα μέσα επικοινωνίας τα οποία έχουν πληγεί έντονα από την κρίση, με παράλληλο σεβασμό της ανεξαρτησίας τους. Όλοι οι φορείς της ΕΕ θα πρέπει να καταβάλουν προσπάθειες για τη στήριξη των μέσων επικοινωνίας ως μέρος της ανάκαμψης.
- Για να στηρίξει τις προσπάθειες αυτές, η Επιτροπή θα συνεχίσει να συγχρηματοδοτεί ανεξάρτητα έργα στον τομέα της δημοσιογραφίας, της ελευθερίας και της πολυφωνίας των μέσων επικοινωνίας και να διευκολύνει την πρόσβαση στη χρηματοδότηση και τις ευκαιρίες χρηματοδότησης για τον τομέα των μέσων επικοινωνίας⁵⁷.
- Έως το τέλος του έτους, η Επιτροπή θα προτείνει μέτρα για την ενίσχυση της ελευθερίας και της πολυφωνίας των μέσων επικοινωνίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Σχεδίου Δράσης για τη Δημοκρατία και θα παρουσιάσει Σχέδιο Δράσης για τα Μέσα Επικοινωνίας και τον Οπτικοακουστικό Τομέα, το οποίο θα έχει ως στόχο την περαιτέρω στήριξη του ψηφιακού

⁵⁴ Τα μέσα επικοινωνίας και η κοινωνία των πολιτών αντιμετώπισαν νέα εμπόδια στην άσκηση του ρόλου τους στον δημοκρατικό διάλογο κατά τη διάρκεια της κρίσης. Η ετήσια έκθεση για το κράτος δικαίου της Επιτροπής θα εξετάσει ενδελεχέστερα την κατάσταση σε όλα τα κράτη μέλη.

⁵⁵ Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης σε περιόδους κρίσης – <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/freedom-of-expression-and-information-in-times-of-crisis> – Θα πρέπει επίσης να δοθούν απαντήσεις στις προειδοποιήσεις που εξέδωσε το Συμβούλιο της Ευρώπης στο πλαίσιο της Πλατφόρμας για την Προστασία της Δημοσιογραφίας και την Ασφάλεια των Δημοσιογράφων.

⁵⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_20_459

⁵⁷ Για παράδειγμα, ο Μηχανισμός εγγυοδοσίας για τον πολιτιστικό και τον δημιουργικό τομέα είναι διαθέσιμος για τη στήριξη των χρηματοδοτικών αναγκών του τομέα των μέσων επικοινωνίας.

μετασχηματισμού και της ανταγωνιστικότητας των εν λόγω τομέων, καθώς και την προώθηση της πρόσβασης σε περιεχόμενο και της πολυφωνίας των μέσων επικοινωνίας.

- Η Επιτροπή και ο Ύπατος Εκπρόσωπος:
 - ο θα δρομολογήσουν στοχευμένες δράσεις στο πλαίσιο των προγραμμάτων δημόσιας διπλωματίας σε χώρες ανά την υφήλιο για τη στήριξη των φορέων της κοινωνίας των πολιτών που παρέχουν αξιόπιστη πληροφόρηση⁵⁸.
 - ο θα αναπτύξουν περαιτέρω συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών, τους δημοσιογράφους και τα ανεξάρτητα μέσα επικοινωνίας σε τρίτες χώρες μέσω της περιφερειακής βοήθειας και της διμερούς στήριξης για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και την προώθηση του ελέγχου των γεγονότων.
 - ο Θα ενισχυθεί η στήριξη για την παρακολούθηση των παραβιάσεων της ελευθερίας του Τύπου και η υποστήριξη της προώθησης ενός ασφαλέστερου περιβάλλοντος για τα μέσα επικοινωνίας και της προστασίας των δημοσιογράφων, μεταξύ άλλων με την παροχή βοήθειας μέσω του ενωσιακού Μηχανισμού Προστασίας των Υπερασπιστών των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και μέσω στενότερης συνεργασίας με το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τη Δημοκρατία.

7. ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Αφότου η COVID-19 κηρύχθηκε παγκόσμια πανδημία, η ζήτηση για γνώμες ερευνητών, επιστημόνων και εμπειρογνομόνων στον τομέα της δημόσιας υγείας είναι μεγαλύτερη από ποτέ. Τα διδάγματα που αντλήθηκαν από την κρίση της COVID-19 δείχνουν ότι είναι σημαντικό να προωθηθεί η πληροφόρηση από έγκυρες πηγές, και ότι οι αποφάσεις πρέπει να βασίζονται σε συμβουλές από επιστήμονες και επαγγελματίες του τομέα της υγείας, και επίσης ότι είναι σημαντικό να διατηρηθεί ο δημοκρατικός διάλογος. Καταδεικνύουν τη δυσκολία της αντιμετώπισης του μεταβαλλόμενου διαδικτυακού περιβάλλοντος⁵⁹. Η ενδυνάμωση των πολιτών ώστε να αναλύουν κριτικά τις πληροφορίες στο διαδίκτυο είναι καθοριστικής σημασίας για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης.

Οι προκλήσεις αυτές αντιμετωπίζονται καλύτερα εάν η κοινωνία είναι ενήμερη για τους κινδύνους της παραπληροφόρησης και της ψευδούς πληροφόρησης. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στις ευάλωτες ομάδες, για παράδειγμα στους νέους και στα παιδιά, που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο παραπλάνησης και, ως εκ τούτου, εκτίθενται σε πιο επικίνδυνες καταστάσεις. Για να επιτευχθεί αυτό, χρειάζεται αφενός να προωθηθεί ο γραμματισμός των πολιτών όσον αφορά τα μέσα επικοινωνίας και την πληροφόρηση, συμπεριλαμβανομένης της κριτικής σκέψης, της ικανότητας εντοπισμού της παραπληροφόρησης και των ψηφιακών δεξιοτήτων, και αφετέρου να στηριχθεί η ενδυνάμωση των ίδιων των πολιτών⁶⁰. Πολλά γίνονται ήδη προς την κατεύθυνση αυτή, αλλά χρειάζεται να γίνουν περισσότερα για τον εντοπισμό συνεργιών, την αξιοποίηση των δυνατοτήτων συνεργασίας και την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με μέτρα για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας ώστε να περιοριστεί ο αντίκτυπος της παραπληροφόρησης. Είναι επίσης σημαντικό να έχουν οι πολίτες πρόσβαση σε πόρους στη δική τους γλώσσα.

⁵⁸ Π.χ. podcast, στήριξη για τον έλεγχο γεγονότων ή διαδικτυακά σεμινάρια (webinars).

⁵⁹ Όπως για παράδειγμα η αντιμετώπιση της ταχείας εμφάνισης και εξαφάνισης μεμονωμένων δόλιων ιστοτόπων, γεγονός που καθιστά πολύ δύσκολη την αναχίτιση των απατεώνων όταν αλλάζουν διαρκώς ψηφιακές ταυτότητες, τη δημιουργία μαύρων λιστών και την ενημέρωση των καταναλωτών και των πλατφορμών.

⁶⁰ Για παράδειγμα, με την υλοποίηση έργων για τον γραμματισμό όσον αφορά τα μέσα επικοινωνίας, τη στήριξη των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που βοηθούν τους πολίτες και την πρόσβαση σε εργαλεία επαλήθευσης περιεχομένου.

Δράσεις

- Η Επιτροπή, το Συμβούλιο, ο Ύπατος Εκπρόσωπος και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα ανταλλάξουν βέλτιστες πρακτικές σχετικά με τα μέτρα ενίσχυσης της ανθεκτικότητας, υπό το πρίσμα ιδίως των διδαγμάτων που αντλήθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης COVID-19.
- Το επικαιροποιημένο σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση, το οποίο θα εγκριθεί αργότερα εντός του 2020, θα προτείνει μέτρα που θα βοηθήσουν στην αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, ενώ τα προγράμματα Erasmus+ και Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης παρέχουν δυνατότητες χρηματοδότησης έργων κατά της παραπληροφόρησης. Η Επιτροπή θα στηρίζει την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των χρηστών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης μέσω των έργων της προπαρασκευαστικής ενέργειας «Γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας για όλους»⁶¹ και μέσω του ευρωπαϊκού δικτύου κέντρων για την ασφαλέστερη χρήση του διαδικτύου.
- Η Επιτροπή προτίθεται, μεταξύ άλλων στο επικείμενο Σχέδιο Δράσης για τα Μέσα Επικοινωνίας και τον Οπτικοακουστικό Τομέα, να προτείνει δράσεις για την αύξηση της ευαισθητοποίησης και της κριτικής σκέψης μεταξύ διαφόρων ομάδων, ιδίως των νέων, αξιοποιώντας τις δυνατότητες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των επηρεαστών γνώμης. Η προσπάθεια αυτή θα στηριχτεί στην αναθεωρημένη οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, η οποία επιβάλλει στις πλατφόρμες ανταλλαγής βίντεο την υποχρέωση να προβλέπουν αποτελεσματικά μέτρα και εργαλεία για την παιδεία σχετικά με τα μέσα επικοινωνίας.
- Μέσα ευαισθητοποίησης σχετικά με τη φύση της παραπληροφόρησης, τους κινδύνους που ενέχει για τον δημοκρατικό χαρακτήρα της κοινωνίας μας και τα διαθέσιμα εργαλεία για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης θα πρέπει να παράγονται από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ με συντονισμένο τρόπο, να κοινοποιούνται μέσω των σχετικών δικτύων και των εργαλείων συμμετοχής των πολιτών και να απευθύνονται σε ποικίλες ομάδες σε όλα τα κράτη μέλη και στις χώρες-εταίρους.

8. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της κρίσης της COVID-19 υπήρξε η εσκεμμένη προσπάθεια εκμετάλλευσης των καταναλωτών. Χειραγώγηση, παραπλανητικές τεχνικές μάρκετινγκ, απάτη και εξαπάτηση με εκμετάλλευση του φόβου των καταναλωτών για την πώληση περιττών, αναποτελεσματικών και δυνητικά επικίνδυνων προϊόντων με ψευδείς ισχυρισμούς για την υγεία ή για να παρασυρθούν οι καταναλωτές να αγοράσουν προϊόντα σε υπέρογκες τιμές. Αυτού του είδους το περιεχόμενο ενδέχεται να περιέχει παραπληροφόρηση, όμως εάν παραβιάζει το κεκτημένο για την προστασία των καταναλωτών είναι παράνομο και πρέπει να αντιμετωπίζεται διαφορετικά, από τις αρμόδιες αρχές και σύμφωνα με τη νομοθεσία για την προστασία των καταναλωτών⁶².

⁶¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/2018-2019-call-proposals-preparatory-action-media-literacy-all>. Η τελευταία πρόσκληση για υποβολή προτάσεων για αυτήν την προπαρασκευαστική ενέργεια (2018-20) προβλέπεται να δημοσιευθεί το 2ο τρίμηνο του 2020.

⁶² Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάλεσε επίσης τις αρχές των κρατών μελών να αυξήσουν τον βαθμό επαγρύπνησής τους και να προσαρμόσουν τις ελεγκτικές δραστηριότητές τους στις διαδικτυακές προσφορές και διαφημίσεις τροφίμων και συμπληρωμάτων διατροφής που σχετίζονται με την COVID-19 (https://ec.europa.eu/food/safety/official_controls/eu-co-ordinated-control-plans/covid-19_en), ενώ η

Ανταποκρινόμενες στην έκκληση της Επιτροπής, οι πλατφόρμες⁶³ αφαίρεσαν εκατομμύρια παραπλανητικές διαφημίσεις που αφορούσαν παράνομα ή ανασφαλή προϊόντα⁶⁴. Η Επιτροπή συντόνισε τον εκτεταμένο έλεγχο («σάρωση») ιστοτόπων, με στόχο να εντοπιστούν οι πηγές που προβάλλουν στους καταναλωτές στην ΕΕ περιεχόμενο το οποίο προωθεί παραπλανητικούς ισχυρισμούς ή προϊόντα που αποσκοπούν στην εξαπάτηση των καταναλωτών στο πλαίσιο της COVID-19. Η σάρωση που διενέργησε το Δίκτυο Συνεργασίας για την Προστασία των Καταναλωτών (CPC) περιλάμβανε αφενός έναν υψηλού επιπέδου έλεγχο των διαδικτυακών πλατφορμών και αφετέρου σε βάθος ανάλυση συγκεκριμένων διαφημίσεων και ιστοτόπων που συνδέονται με προϊόντα των οποίων αυξήθηκε η ζήτηση λόγω του ιού. Ως αποτέλεσμα της σάρωσης, οι πλατφόρμες αφαίρεσαν ή απέκλεισαν εκατομμύρια παραπλανητικές διαφημίσεις ή προσφορές προϊόντων.

Το Δίκτυο Συνεργασίας για την Προστασία των Καταναλωτών των εθνικών αρχών συνεργάστηκε με την Επιτροπή για τη συντονισμένη καταπολέμηση αυτών των πρακτικών. Η Επιτροπή κάλεσε τις μεγάλες πλατφόρμες⁶⁵ να συνεργαστούν με τις αρχές προστασίας των καταναλωτών και να λάβουν προδραστικά μέτρα για την καταπολέμηση της απάτης⁶⁶. Ο διάλογος αυτός με τις μεγάλες διαδικτυακές πλατφόρμες αποδίδει καρπούς⁶⁷, αλλά θα πρέπει να συνεχιστούν οι σχετικές εργασίες, ιδίως στο πλαίσιο της μελλοντικής νομοθετικής πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες.

Ανέντιμοι εμπορευόμενοι βρίσκουν, ωστόσο, τρόπους να διαλανθάνουν της προσοχής των πλατφορμών και να εκμεταλλεύονται τα αδύνατα σημεία των καταναλωτών, παρακάμπτοντας τους αλγοριθμικούς ελέγχους και δημιουργώντας νέους ιστοτόπους. Οι πρακτικές αυτές εντοπίζονται επίσης σε ανεξάρτητους ιστοτόπους, οι οποίοι προσελκύουν καταναλωτές μέσω διαφημίσεων που εμφανίζονται π.χ. στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τις πύλες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή σε πληρωμένες κατατάξεις στις μηχανές αναζήτησης. Ως εκ τούτου, οι εθνικές αρχές προστασίας των καταναλωτών παραμένουν σε υψηλό επίπεδο επιφυλακής και θα συνεχίσουν να συνεργάζονται με την Επιτροπή για την προστασία των καταναλωτών στο διαδίκτυο⁶⁸.

Η Επιτροπή εντείνει τη συνεργασία και τις ανταλλαγές πληροφοριών με τις πλατφόρμες, καθώς και με τους φορείς αυτορρύθμισης στον τομέα της διαφήμισης, για την ανάπτυξη

υπηρεσία καταπολέμησης της απάτης της ΕΕ, η OLAF, έχει επίσης κινήσει έρευνες για το ζήτημα (https://ec.europa.eu/anti-fraud/media-corner/news/13-05-2020/inquiry-fake-covid-19-products-progresses_el)

⁶³ Οι πλατφόρμες που ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση της Επιτροπής είναι οι εξής: Allegro, Amazon, Alibaba/Aliexpress, CDiscount, Ebay, Facebook (δηλ. Facebook, Facebook Marketplace και Instagram), Microsoft/Bing, Google (δηλ. Google ads και YouTube), Rakuten, Wish και Verizon Media/Yahoo.

⁶⁴ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_20_938

⁶⁵ Δηλ. ηλεκτρονικά καταστήματα, μηχανές αναζήτησης και μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

⁶⁶ Π.χ. με τον εντοπισμό προϊόντων υψηλής ζήτησης τα οποία διατίθενται στην αγορά με παραπλανητικό τρόπο ώστε να επιτυγχάνεται αδικαιολόγητο πλεονέκτημα, και με αυτοματοποιημένα μέσα για την προδραστική αφαίρεση παραπλανητικών διαφημίσεων και «θαυματουργών προϊόντων» με παράνομους ισχυρισμούς υγείας.

⁶⁷ Για παράδειγμα, η Google έχει αποκλείσει ή αφαιρέσει πάνω από 80 εκατομμύρια διαφημίσεις που σχετίζονταν με την COVID-19 (παγκοσμίως), η eBay έχει αποκλείσει ή αφαιρέσει από την παγκόσμια αγορά της πάνω από 17 εκατομμύρια προσφορές προϊόντων που παραβίαζαν τους ενωσιακούς κανόνες προστασίας των καταναλωτών.

⁶⁸ Η Επιτροπή εξέδωσε κατευθυντήριες γραμμές για να βοηθήσει τους καταναλωτές να εντοπίζουν και να αποφεύγουν πιθανές απάτες σχετικά με την COVID-19 όταν πραγματοποιούν αγορές μέσω διαδικτύου: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumers/enforcement-consumer-protection/scams-related-covid-19_el

αυτόματων εργαλείων εντοπισμού των παραπλανητικών διαφημίσεων. Όσο διαρκεί η κρίση, οι πλατφόρμες θα πρέπει να υποβάλλουν τακτικά εκθέσεις για την αποτελεσματικότητα των μέτρων τους και τις νέες τάσεις.

Πολλοί δόλιοι ιστότοποι λειτουργούν υπό ονόματα χώρας τα οποία χρησιμοποιούν λέξεις-κλειδιά που παραπέμπουν στην COVID-19, όπως «corona», «mask» ή «vaccine»⁶⁹. Οι εν λόγω ιστότοποι είναι ιδιαίτερα επιζήμιοι όταν αυτοπαρουσιάζονται ως δήθεν σύννομοι ή κυβερνητικοί ιστότοποι. Η Επιτροπή πραγματοποίησε επαφές με τον κλάδο των ονομάτων χώρας με σκοπό την ανταλλαγή και προώθηση ορθών πρακτικών για την πρόληψη της χρήσης κερδοσκοπικών και καταχρηστικών ονομάτων χώρας⁷⁰ και συμφώνησε σχετικά με παρόμοια μέτρα με τον EURid, τον φορέα εκμετάλλευσης του ονόματος χώρας «.eu»⁷¹.

Δράσεις

- Η στήριξη προς τις εθνικές αρχές προστασίας των καταναλωτών στο πλαίσιο του δικτύου συνεργασίας για την προστασία των καταναλωτών θα περιλαμβάνει τη χρηματοδότηση της ικανότητας των εθνικών αρχών να διενεργούν ευέλικτη παρακολούθηση των αγορών. Πιο μακροπρόθεσμα, η Επιτροπή θα εξετάσει το ενδεχόμενο δημιουργίας μιας κοινής εργαλειοθήκης, όπως ένα εγκληματολογικό παρατηρητήριο των ψηφιακών αγορών, με ειδικά εργαλεία για τη διεξαγωγή διαδικτυακών ερευνών και τον έλεγχο προβληματικών πρακτικών που συνδέονται με την COVID-19⁷².
- Θα ενταθεί η διεθνής συνεργασία και η ανταλλαγή εμπειριών (για παράδειγμα στο Διεθνές Δίκτυο Αρχών Επιβολής της Νομοθεσίας για την Προστασία των Καταναλωτών) με σκοπό την προώθηση της προσέγγισης της ΕΕ όσον αφορά την παραπλάνηση των καταναλωτών στο πλαίσιο της COVID-19⁷³.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η ΕΕ ανέλαβε δράση για να αντιμετωπίσει την απειλή της παραπληροφόρησης, της ψευδούς πληροφόρησης και των δραστηριοτήτων επηρεασμού από ξένους παράγοντες

⁶⁹ Η Επιτροπή συνεργάζεται επίσης στενά με την Ευρωπόλ και με τους καταχωρητές για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής πληροφοριών που επιτρέπουν την ταχεία ανίχνευση, υποβολή αναφορών και απομάκρυνση ιστότοπων σχετικών με την COVID-19 που χρησιμοποιούνται για εγκληματικούς σκοπούς:

https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/catching_the_virus_cybercrime_disinformation_and_the_covid-19_pandemic_0.pdf

⁷⁰ Σε αυτά περιλαμβάνονται μέτρα για τον έλεγχο της ακρίβειας και της εγκυρότητας των δεδομένων των καταχωρητών για ονόματα χώρας τα οποία περιέχουν λέξεις-κλειδιά που παραπέμπουν στην COVID-19 και για την αναφορά ύποπτων καταχωρήσεων στις αρμόδιες αρχές, όπως οι υπηρεσίες προστασίας των καταναλωτών και οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου. Βλ. επίσης:

⁷¹ <https://www.icann.org/news/blog/keeping-the-dns-secure-during-the-coronavirus-pandemic>

⁷² <https://eurid.eu/el/nea/doteu-covid19-measures/>

⁷³ Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της απάτης εις βάρος καταναλωτών, η Επιτροπή θα συντονίζει τη συνεργασία του δικτύου CPC και των μητρώων καταχώρισης χώρων στο διαδίκτυο με τους παρόχους υπηρεσιών πληρωμών.

Ο ΟΟΣΑ έχει καταρτίσει κατευθυντήριες γραμμές για τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να εντοπίζονται οι απάτες: οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες δημοσιεύθηκαν τον Μάρτιο, βασίζονται στην κοινή θέση του Δικτύου Συνεργασίας για την Προστασία των Καταναλωτών, στην οποία προσδιορίζονται οι συνηθέστερες απάτες σχετικά με την COVID-19.

<http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/protecting-online-consumers-during-the-covid-19-crisis-2ce7353c/>

https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumers/enforcement-consumer-protection/scams-related-covid-19_el

κατά τη διάρκεια της κρίσης της COVID-19. Ωστόσο, η κλίμακα των δυνητικών επιπτώσεων στην υγεία των πολιτών και στη σταθερότητα των κοινωνιών μας, καθώς και τα κενά που έχει αποκαλύψει, καθιστούν αναγκαία τη συνέχιση των προσπαθειών προκειμένου να ενταθεί το έργο αυτό. Η κρίση της COVID-19 έχει καταστεί μια δοκιμασία που δείχνει πώς η ΕΕ και οι δημοκρατικές κοινωνίες της αντιμετωπίζουν την πρόκληση αυτή. Με βάση τις προκλήσεις που εντοπίστηκαν, τα διδάγματα που έχουν αντληθεί μέχρι σήμερα και τις βραχυπρόθεσμες λύσεις που έχουν προταθεί, η κοινωνία της ΕΕ και ο δημοκρατικός έλεγχος που ασκείται σε αυτήν θα μπορούσαν μακροπρόθεσμα να ενισχυθούν, να αποκτήσουν περισσότερη ανθεκτικότητα και να προετοιμαστούν καλύτερα για τις μελλοντικές προκλήσεις.

Η Επιτροπή και ο Ύπατος Εκπρόσωπος θα δρομολογήσουν γρήγορα τις δράσεις που προτείνονται στην παρούσα ανακοίνωση, προετοιμάζοντας το έδαφος για μια πιο μακροπρόθεσμη προσέγγιση ως μέρος του Ευρωπαϊκού Σχεδίου Δράσης για τη Δημοκρατία που αναμένεται να υποβληθεί κατά τα τέλη του έτους.